

Комплексна оцінка демографічної безпеки держави, регіонів на основі коефіцієнтів демографічних загроз дозволяє обґрунтувати найбільш проблемні питання, причини негативних тенденцій та закономірностей, що в свою чергу сприятиме окресленню основних пріоритетів щодо їх подолання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року від 24 червня 2006 р.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF>.

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1234447982>.

4. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України/Національний інститут проблем міжнародної безпеки, за ред. А.І.Сухорукова. – К.: НІПМБ, 2003. – 64с.

5. Демография: Учебное пособие/Под ред. проф. В. Г. Глушковой. М. 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.demographia.ru/>.

Аннотация. В статье предложены определения понятий демографическая безопасность, демографические угрозы, дан анализ демографической безопасности страны, описаны коэффициенты для определения демографической безопасности.

Ключевые слова: демографическая безопасность, демографические угрозы, демографические коэффициенты, граничные значения.

Summary. This article contains definitions of demographic security, demographic threat, an analysis of demographic security of the country, setting the coefficients to determine the demographic security.

Keywords: demographic security, demographic threat, coefficients the demographic boundary values.

*Рецензент д.е.н., професор ЛДУВС Тринько Р.І.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 658.1

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Храпкіна В.В., к.е.н., доцент (МЕГІ)

Обґрунтовано необхідність оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, критично розглянуто кілька підходів до оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання та запропоновано індивідуальний підхід до обрання того чи іншого підходу.

Ключові слова: фінансова сталість, фінансова безпека, рівень фінансової безпеки, методи оцінки фінансової безпеки.

Постановка проблеми. Однією з основних проблем будь-якої економічної системи є забезпечення її ефективної та стабільної діяльності. У сучасних мінливих та висококонкурентних умовах вельми актуальними стають питання забезпечення безпеки держави та окремих її складових. І якщо раніше наукова думка зосереджувала свою увагу на економічній безпеці, то сьогодні все більше науковців наголошують на необхідності створення фінансової безпеки (ФБ),

що має відповідати за безпеку саме сфери фінансових відносин.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичними дослідженнями в сфері ФБ держави та суб'єктів підприємництва, а також окремими теоретичними аспектами, що необхідні для формування системи ФБ займалися такі закордонні та вітчизняні вчені як: Альтман Е., Агенті Дж., Барановський О.І., Бівер В., Білик М.Д., Бланк І.А. [6], Василик О.Д., Горячева К.С., Єпіфанов А.О., Єрмошенко М.М., Іванова Г.П., Крижанівська В.Г., Коротков Е.М.,

Лігоненко Л.О., Ліс Р., Мельник Т.М., Москаленко В.П., Новосядло Є.В., Пластун О.Л., Райзберг Б.А., Реверчук Н.Й., Таффлер Р., Терещенко О.О., Салига С.Я., Скударь Г.М., Уткін Е.А. та багато ін. [1, 2, 3, 7].

Виділення невіршених частин загальної проблем. Високо оцінюючи їх вклад у вирішення теоретичних та практичних аспектів щодо забезпечення ФБ суб'єктів підприємництва (СП), слід наголосити на необхідності подальшого розвитку теоретичної складової цієї проблеми. На сьогодні є цілий ряд невіршених проблем в даній сфері, зокрема, в області фінансової діагностики та прогнозування кризових явищ, у виборі фінансових важелів та визначенні основних показників оцінки ФБСП.

Формулювання мети статті. Все вищевикладене обумовило мету статті, яка полягає у визначенні основних критеріїв та показників оцінки ФБ підприємства (ФБП). Виклад основного матеріалу. Розробка методів оцінки ФБП має важливе методологічне значення, яке пов'язане з необхідністю наявності інформації щодо його фінансової сталості (ФС). Ця інформація необхідна не тільки менеджерам підприємства, його власникам, але й інвесторам і кредиторам. Зрозуміло, що підприємству, яке має незадовільний фінансовий стан, а отже незадовільний стан ФБ розраховувати на інвестиційні проекти та кредитування майже не можливо. Тому важливим елементом управління ФБП стає об'єктивне і своєчасне визначення її рівня.

Питання методів оцінки ФБП є дискусійним. Це, насамперед, стосується вибору критеріїв оцінки ФБП, системи показників (індикаторів), що її характеризують, і самих методичних підходів до визначення рівня ФБ. Проведений аналіз методів оцінки рівня ФБП, наведених у науковій літературі, дозволив виявити кілька основних підходів.

На думку Дмитрієвої М.Ю. та Гладченко Т.М. [1;2] прийнятним є індикаторний підхід, який

полягає в порівнянні фактичних значень показників ФБ з пороговими значеннями індикаторів її рівня. При такому підході найвищий рівень ФБП досягається за умови, якщо уся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не за рахунок інших. Слід погодитися із Горячевою К.С. [3], що цей підхід є правильним, виправданим, але у той же час використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, котрі є плинними в залежності від стану зовнішнього середовища, а відтак будуть різними для кожного окремого підприємства.

С.М. Ілляшенко пропонує використання ресурсно-функціонального підходу до визначення рівня ФБ, який включає наступні методи:

а) вимір стану ФБ на основі оцінки рівня використання власних фінансових ресурсів і позикових фінансових ресурсів;

б) оцінка рівня забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його ФС і незалежності [4]. Такий підхід є дуже широким, оскільки, процес забезпечення ФБ ототожнюється фактично з усією діяльністю СП і зводиться до оцінки використання ресурсів СП.

Слід відзначити, що оцінка рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства на основі аналізу його фінансової стійкості (виходячи з достатності оборотних коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності) [4] є занадто вузькою. Це пов'язано із тим, що крім оборотних коштів у фінансовій діяльності підприємства задіяні власний основний капітал, прибуток, інвестиції тощо.

Зрозуміло, що чим вище рівень забезпеченості власним основним капіталом, власними оборотними коштами, кредитами і позиками під власні гарантії чи гарантії держави, інвестиціями, фінансування з бюджету, чим оптимальніше їх рівень, тим вищим є рівень ФБ підприємства (рис. 1).

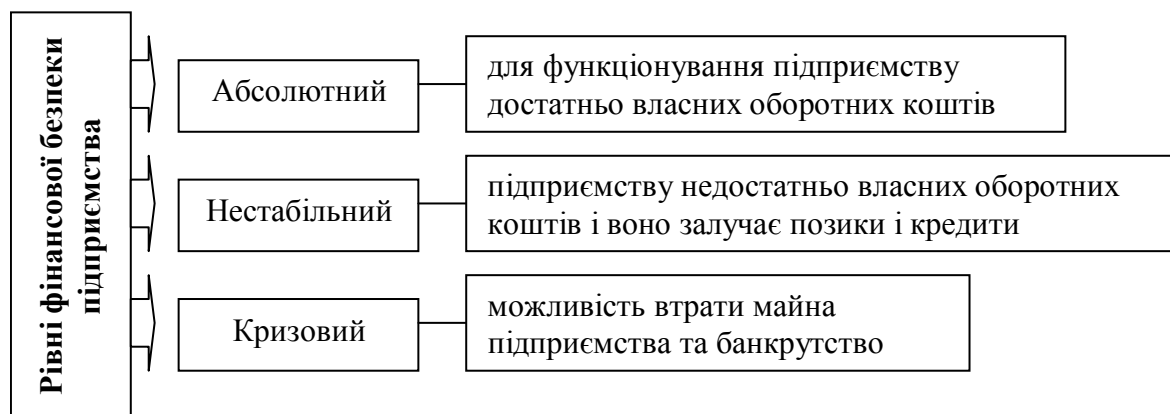

Рисунок 1 - Рівні фінансової безпеки підприємства

Бухвальд Е., Гловацкая Н., Лазуренко С. сукупного збитку, який наноситься безпеці” [5], пропонують використання критерію “мінімум тобто прийняття у вигляді критерію граничної

риси як ознаки критичного стану соціально-економічної системи, за межами якої виникає загроза або руйнування цієї системи. Для визначення порогового значення пропонується дослідити основні умови функціонування системи, відокремити найбільш важливі показники, які характеризують ці умови, визначити чинники дестабілізації системи, оцінити можливість різних за характером і наслідками критичних ситуацій, виявити шляхи запобігання загрози ФБ.

Ще одним підходом оцінки рівня ФБП є оцінка загального стану фінансової діяльності підприємства. В.В.Назаров пропонує оцінювати рівень фінансової сталості наступними показниками:

- коефіцієнтами абсолютної і загальної ліквідності,
- коефіцієнтом фінансової незалежності, який визначає питому вагу власного капіталу у загальній вартості підприємства,
- коефіцієнтом обов'язковості, який показує, скільки позикових коштів припадає на 1 грн. власного капіталу, на підставі цього показника можна визначати ступінь близькості підприємства до банкрутства,
- коефіцієнтом маневреності власних коштів, котрий характеризує рівень ділової активності підприємства.

Автор також пропонує здійснювати оцінку ФС СП експертним шляхом. При цьому спочатку необхідно відокремити складові сталості: операційна діяльність, маркетингова діяльність, матеріальна підготовка виробництва, технічна підготовка виробництва, матеріальні потоки, збутова діяльність, транспортне обслуговування, енергетичне забезпечення. Цей підхід є вельми незручним, оскільки майже не можливо в означених позиціях виділити фінансову складову із-за відсутності обліку у такому розрізі.

Бланк І.О. пропонує рівень ФБ оцінювати набором коефіцієнтів, які характеризують власно фінансовий стан підприємства [6]. Ці коефіцієнти згруповані у п'ять груп. До них віднесено такі коефіцієнти:

1) оцінки фінансової сталості підприємства (коефіцієнти автономії, фінансування, заборгованості, поточної заборгованості, довгострокової фінансової незалежності, маневреності власного капіталу, маневреності власного і довгострокового позикового капіталу);

2) оцінки платоспроможності (ліквідності) – коефіцієнти: абсолютної платоспроможності, проміжної платоспроможності, поточної платоспроможності, загальний коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості по комерційних операціях;

3) оцінки оборотності активів (коефіцієнти – оборотності усіх використаних активів,

оборотності оборотних активів, період обороту усіх використаних активів, період обороту оборотних активів, період обороту позаоборотних активів);

4) оцінки оборотності капіталу (коефіцієнти – оборотності усього використаного капіталу, оборотності залученого капіталу, оборотності залученого фінансового (банківського) кредиту, оборотності залученого товарного (комерційного) кредиту, період обороту усього використаного капіталу, період обороту власного капіталу, період обороту залученого капіталу, період обороту залученого фінансового (комерційного) кредиту, період обороту залученого короткострокового банківського кредиту, період обороту залученого товарного (комерційного) кредиту, період обороту загальної кредиторської заборгованості, період обороту поточних зобов'язань);

5) оцінки рентабельності (прибутковості) (коефіцієнти – рентабельності усіх використаних активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності реалізації продукції, рентабельності поточних затрат, рентабельності інвестицій).

Наприклад, на російських підприємствах оцінка поточного стану ФБ підприємства здійснюється на основі:

- докладного аналізу загроз (негативних впливів) на фінансову безпеку і можливих фінансових збитків від здійснення цих загроз,

- існуючої на підприємстві системи аналізу й оцінки всебічних результатів фінансово-господарської діяльності (ФГД) в розрізі забезпечення ФБ [7].

При цьому пропонується здійснювати оцінку поточного рівня ФБ за такими напрямками аналізу:

- аналіз фінансової звітності підприємства за результатами його ФГД, який включає в себе аналіз структури капіталу підприємства, аналіз його платоспроможності і фінансової стійкості, аналіз структури затрат, аналіз прибутків і рентабельності, аналіз заборгованостей,

- аналіз конкурентних переваг і порівняльний аналіз з підприємствами-конкурентами,

- аналіз асортименту продукції, що випускається,

- аналіз рівня і якості менеджменту підприємства, а також кваліфікації і інтелектуального потенціалу персоналу,

- аналіз постачань і клієнтів підприємства,

- аналіз ринку цінних паперів підприємства тощо.

Проведений аналіз методичних підходів до оцінки рівня ФБП свідчить, що їм притаманні певні недоліки, а саме:

- оцінка рівня ФБП на основі аналізу динаміки одного або декількох індикаторів є неефективною, оскільки не враховує системний характер ФБ. При оцінці рівня ФБП перевагу слід

віддавати застосуванню інтегрального показника безпеки, котрий має отримуватися на основі використання багатомірних статистичних методів,

- у значній частині методів не враховується взаємозв'язок ФБ із загрозами. Важливо оцінювати у кількісному плані саме взаємозв'язки як між інтегральним рівнем ФБ, так і між самими загрозами ФБ,

- у проаналізованих підходах до оцінки рівня ФБП основну увагу приділяють поточній і ретроспективній оцінкам рівня безпеки в ущерб прогнозних оцінок на майбутнє.

Висновки. Таким чином, уточнення сутності і місця ФБП, поглиблення і поширення її понятійного апарату мають важливе методологічне і методичне значення для системи фінансового менеджменту на підприємстві. Наведені підходи оцінки ФБ СП дають можливість фінансовим менеджерам підприємств підійти індивідуально до обрання того чи іншого підходу оцінки ФБ тим самим попереджаючи настання кризового явища, порушення ФС та ФБП.

Це надає можливість відносити до сфери фінансового менеджменту на підприємстві крім системи обліку, оцінки капітальних та оперативних витрат, зниження собівартості продукції та послуг, збільшення прибутку, оподаткування, створення фінансових резервів, ще й ФБП.

Анотація. В статті обоснована необхідність оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, критически рассмотрено несколько підходів к оцінці рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання и предложен індивідуальний підхід к вибору того или иного підходу.

Ключевые слова: фінансова устійчивість, фінансова безпека, рівень фінансової безпеки, методи оцінки фінансової безпеки.

Summary. The article justifies the need to assess the level of financial security company, and critically considered several approaches to assess the level of financial security, business entities and offered an individual approach to the selection of a particular approach.

Keywords: financial stability, financial security, the level of financial security, methods of assessment of financial security.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності. //Збірник наукових праць „Актуальні проблеми міжнародних відносин” – Вип. 26. – К.: ВПЦ «Київський університет», Інститут міжнародних відносин, 2001, с. 295 - 299.

2. Дмитриева М.Ю. Безопасность финансового рынка России. – www.sbcinfo.ru.

3. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. // Збірник наукових праць „Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” Т. 9. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 26.

4. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке/ Ильяшенко С.Н. // Актуальні проблеми економіки, 2003, № 3. – С. 12-19.

5. Бухвальд Е. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели / Бухвальд Е., Гловацкая Н., Лазуренко С. // Вопросы экономики. – 1994. – № 12.

6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

7. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М., 1997. – 288 с.

*Рецензент д.е.н., професор ДНУ Дмитроченко Л.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Плєтнікова І.Л.*